

בס"ד זיידות וזיידותים כפרשת ויצא / משה אוסי 09-8335016

1. רש"י כ"ח י"א – "ויפגע במקום" – שתיקון תפילת ערבית. המקובל הרב יצחק אבוהב מעיר ששלושת האבות – האות השנייה בשם רומזת על התפילה שתיקנו: אברהם -----, יצחק -----, יעקב -----.
 2. הן אצל אברהם ("ג ט ז") והן אצל יעקב ("כ ח י"ד) נמשלו ישראל כ----- כי רק כאשר נהיה דבוקים כ----- יקויים בנו הפס': "ופרצת ימה" וכו'.
 3. רש"י כ"ט א' – "וישא יעקב רגליו" – והרי הרגליים נשאו אותו? אלא משנתבשר בשורה טובה שהובטח ב-----, נשא ----- את רגליו, ונעשה ----- ללכת.
 4. אמרו חז"ל: שלושה מאבותינו נזדמנה להם אשה ליד הבאר: יצחק, יעקב ו-----; ואשה נמשלה למים: "שְׁתֵּה מִים מ----- ונוזלים מתוך -----" (משלי ה' ט"ו).
 5. רש"י כ"ט ו' – ט' – מה ההבדל בפועל בין "והנה רחל בתו באה" לבין "ורחל באה"?
 6. רש"י כ"ט י"א – "ויבך" – מה הן שתי הסיבות לבכיו של יעקב?
 7. אמנם קבענו במפורש תנאים, אך מי שם לב לדברים קטנים – באיזה ביטוי אנו דנים?
 8. הימים הפכו לשנים בגלל בעלת הסימנים.
 9. ראה ושמע כי נולדו השניים, ומקוֹה שייָלוּהוּ אֵלַי בינתיים.
 10. רש"י כ"ט ל"ה – "הפעם אודה את ה'" – מדוע הודתה לאה לה' דווקא עם הולדת הבן הרביעי?
 11. ל' כ' – זבדני א-להים" – מה פירוש 'זבד טוב' ו'זיבדלני' עפ"י האונקלוס?
 12. ל"א א' – "עשה את כל הכבוד הזה" – מהו 'כבוד' עפ"י האונקלוס וכן עפ"י נחום ב' י? ואילו בפרקי אבות ו' ג': 'אין כבוד אלא -----, שנאמר: "כבוד ----- ינחלו" (משלי ג' ל"ה).
 13. ל"א ד' – "ויקרא לרחל וללאה" – מדוע הקדים יעקב את רחל? ורואים זאת בפס' י"ד: ----- רחל ולאה, וכן ברות ד' י"א: "כרחל וכלאה אשר ----- שתייהם".
 14. יום ולילה התרוצצתי בטבע, לא מנוחה אף לא רגע, לא בחום הקיץ ולא בלילות הקרח; לא אכלתי זבח, ועוד שילמתי עבור הטבח, ובכלל – ע"י רמאי ממולח שכרי קופח – מאילו פסוקים נרקח זה המשפט לבטח?
 15. איזה פועל חוזר בפסוקים: כ"ז מ"ג, ל"א כ"א ופס' בתחילת ההפטרה בהושע י"ב? בנבואתו זו מונה הושע את אשמת שומרון, מקום מושבו של שבט -----, ומהו הקשר שלו לרחל?

למדת הקדמים:

1. כ"ח י"א – "ויפגע במקום" – מהו ההבדל בין פירושיהם של רש"י וספורנו?
2. כ"ח י"ב – הראב"ע מביא את דעתו של ר' שלמה אבן גבירול שאומר, כי הסולם הוא רמז ל----- העליונה, ומלאכי א-להים הם מחשבות -----.
3. רש"י כ"ח י"ז – יעקב קרא ליי"ם/ לביהמ"ק -----, אברהם קראה -----, ויצחק קראה -----.
4. רשב"ם כ"ט ב' – לשם מה "האבן הגדולה על פי הבאר" ?
5. כ"ט ב' – ג' – הרמב"ן שואל: לשם מה סיפור האבן שעל פי הבאר והעדרים? ועונה: הבאר רומזת ל -----, וג' עדרי הצאן לשלושת ה-----, לרמז כי משם ישאבו רוח הקודש.
6. כ"ט ז' – ספורנו שואל: לשם מה מספרת התורה על פגישת יעקב עם הרועים? ועונה...
7. רש"י ל' י"ד – ה'דודאים' – א. כיצד נקראים בלשון ישמעאל (הערבית) ? ב. כיצד מכונה האהוב בשיר השירים? ג. באיזה כינוי כונה שלמה ע"י ה' (ש"מ ב' י"ב כ"ד) ?
8. ל' ב' – חז"ל ראו קשר בין דברי יעקב לרחל: "התחת א-להים ----- " לבין דברי יוסף לאחיו: "התחת א-להים -----; דברים המצביעים על מגבלות האדם ויכולתו.
9. בעל הטורים ל' י"ד – בכל שמות השבטים אין האות ס' אלא ביוסף, מכאן שהוא שטנו של -----.
10. רשב"ם ל' ל"ב – לשה 'נקוד' יש טלאי ב----- וה-----, ואילו לשה 'עקוד' טלאי לבן ב-----.
11. ל' ל"ז – מה ההבדל בפירושיהם של רש"י והרס"ג (מובא בראב"ע) בשאלה איזה פרי מניב עץ הלז.
12. ל' מ"ב – "הצאן...העטופים...והקשורים" – רש"י מביא את הסברו של מנחם (בן סרוק – בלשן ספרדי מהמאה ה-10) על מצב הצאן.
13. ל"א י"ט – "ותגנב רחל את התרפים" – מהו ההבדל בפירושי רש"י והראב"ע בדבר כוונתה של רחל בגנבת התרפים?
14. ל"א מ"ז – 'יגר שהדותא' הוא תרגום ארמי ל'גלעד'. שרש 'שהדותא' נמצא באיוב ט"ז י"ט: "בשמים ----- ושהדי במרומים". שרש זה עבר אל הערבית – מוסלמי הנהרג/המתאבד בפעולה למען מלחמת קודש הוא עַד לאמונת האסלאם, ונקרא -----.
15. ל"ב ב' – כותב המלבי"ם: 'לאחר שנפרד יעקב מלבן השיג מדרגה גבוהה, ע"י שפגעו בו מלאכים בהקיץ, כמו שהיה אצל ----- בפרשת 'וירא'.
16. מה המשותף לפסוקים: י"ד י"ה, כ"ד נ"ד, כ"ו ל', ל"א נ"ד? מה מסמלת פעולה זו?

"הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי" - בניך – בוניך

הבנים והבנות היו הבעל והאשה שתי צלעות, שאינן מאפשרות יצירת צורה סגורה; הבנים בונים את הצלע השלישית, ובהיולדם הם יוצרים תבנית סגורה הבונה קן משפחתי, כשהבנות והבנים המסתתרים (לכן היא נקראת משפחה, כי היא 'מספחת' אליה עוד צלעות) מרחיבים את מבנה המשפחה.

הפועל בנ"ה הוראתו לשים אבן על אבן כדי להקים בנין - משכן לאדם - ובו יבנה וישלים את חייו. כל דור מוסיף נדבך למבנה הבית, וכל ילד הוא 'בן' - וכשמו כן הוא - מהווה אבן בניין ('בן' בערבית 'אבן') לבניית המשפחה, הדור העתידי, האומה והאנושות (מתוך דברי הרש"ר הירש, בר' ט"ז ב'). עד שלא נולדו

המשפחה שממנו יוצא הפרי; ולכאן שייכת ברכת יוסף (בר' מ"ט כ"ב): "בן פורת יוסף" – 'בן פורת' = שתיל פורה שיצמח עם שפע של פירות = ענפים; ובריו: "בנות צעדה עלי שור" – 'בנות' הן הענפים הקטנים ה'צועדים', המתפשטים.

בשפה העברית אותן מלים עשויות לתאר הן את העולם הטבעי הגשמי והן את העולם הנפשי הרוחני, לדוגמא: ציץ – להציץ, לזמור – לזמר, מבוע – מבע, נביטה – מבט, אמירי העץ – אמירה, להבריך – בכך, מדבר – דיבור, צמיחה – שמחה, עץ – עצה, שיחים – שיחות, פרי – הפרייה, נהר – נהרה, זריעה – אור 'זרוע', ברית מילה – מלים, יונקות – תינוקות, ערלה – ערל, קש – קשיש, קבל – תחבולה, ועוד ועוד. בדומה להן, כך גם לגבי השורש בנ"ה, לצד ה-'בנייה' הפיסית באה המלה 'הבנה', המתארת 'בנייה' רוחנית, באשר הפועל 'להבין' במקרא פירושו לרוב ללמד את האחר דעת, לבנות אותו מנטאלית, כשבמקום הלכנים לבנייה יבואו כאן 'אריחים של בינה': "והלויים מבינים את העם תורה" (נחמיה ז' ח'); והאדם שעמל מבחינה רוחנית ואסף 'אריחי בינה' יכול לראות את החידוש הגנוז בתוך החכמה ולהוציא מתוכה תובנה חדשה. ומכאן נבין את הפס' בישעיה נ"ד י"ג: "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך", ואת הדרש המפורסם: 'אל תקרי בניך אלא בוניך' – כאשר כל שלוש ההוראות משתלבות בו: הנבונים הם תלמידי החכמים, והם ה'מבינים' והמבארים את התורה לדור הבנים, ועי"כ נבנה הבנין השלם וממילא מתרכה השלום. גם הביטוי 'ב' י'ן... לב' י'ן... קשור לכאן, שהרי יכולת הבחירה וההבחנה 'בין זה לבין זה' מצריכה דעת ותבונה; כדי לבנות ולפתח רעיון זקוקים לבינה שתמצא את נקודת החידוש בינות לדברים. ומהי צורת הנקבה של הביטוי 'בין לבין'? היא המלה שדשנו בה – ב' י'ן ה' ("אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש ב' י'ן ה'") = "הנותן לשכוי ב' י'ן ה' להבחין ב' י'ן יום ו ב' י'ן לילה"; ואם כן לא ייפלא שהקב"ה העניק לאשה... 'בינה יתרה', שהרי למדנו לעיל: 'ויבן ה' א-להים את הצלע... לאשה!"

¹ ודומה לזה תפקיד ה'יבם': להקים זרע לאחיו המת כדי להשלים את 'הבנייה' שנקטעה; ואמנם משתמשת התורה בפועל 'יבנה', כשהיא מתארת את היבם בפוטנציאל המסרב ל'יבם': "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו" (דבי כ"ה ט').

חברותא - מפגשי חוויה ותרבות

הנני להציע מפגשי חוויה של שיעורים פרטיים, שיחות והרצאות במגוון נושאים. המפגשים מתאימים לתלמידי בתי ספר, לאירועים משפחתיים, לערבי תרבות של ועדי עובדים, להשתלמויות ולשבחות תרבות. נא לפנות לאוסי — 09-8335016

הפועל בנ"ה מופיע בתנ"ך בפעם הראשונה בהקשר ליצירתה של חוה: "ויבן ה' א-להים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבנה אל האדם" – כביכול לרמוז שהקב"ה נדמה כאן כבנאי הבונה את התא המשפחתי הראשון. ולא בכדי השתמשו חז"ל פעמיים בשורש בנ"ה בברכות הנישואין: 'אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו' והתקין לו ממנו בנין עדי עד', האדם הוא דמות 'תבנית', וחווה משולה ל-'בנין עדי עד', אשר ממנה יצאו בנים ובנות, כאילו להדגיש שהקב"ה מסר בידיה את 'אמת הבנייה' לדורות, שהרי היא קרויה 'אם כל חי'. ומכאן יובן מצבה הטרנזיטורית של אשה עקרה – גופה בגד בה, ואינה מסוגלת להמשיך את החיים לדור הבא; ואם אין בנים, כי אז הבנייה נפסקת באמצעותה ללא האפשרות ליצור את הצלע השלישית, או כדברי הרש"ר הירש: 'הורים שאין להם בנים נושרים מן הבניין; ובהם מסתיים הנדבך, ואין מוסיפים על גבם'. לכן נשים שלא מימשו את זכותן להורות זועקות, כפי שהצהירה רחל: "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי" (בר' ל' א'); וחז"ל דורשים: 'מכאן למי שאין לו בנים שחשוב כמת', כי 'לחיות' עפ"י היהדות אין פירושו 'לעשות חיים', כי אם להביא חיים, ומכיוון שרחל אינה מסוגלת לזה היא מעדיפה את המוות. נחמה פורתא תמצא האשה כאשר בעלה יתייחד עם אמתה ויוליד ילדים, בתקווה שהיא תיבנה ממנה; וכך פעלו הן שרה ("אולי אבנה ממנה – בר' ט"ז ב') והן רחל ("ואבנה גם אנכי ממנה" – בר' ל' ג'). אמנם הבן לא ייקרא תמיד על שמה, אך היא תהווה לילוד אם מאמצת, ואולי תוכל להשפיע על גידולו וחינוכו. ויתרה מזאת, פעמים שהחיכוך עם ילד מאומץ יש בו סגולה להתעברותה של העקרה ע"י שהוא מעורר את רגשותיה מרוב קנאה, דבר הגורם לפתיחת רחמה; ומכאן שאפשר להסביר את 'אבנה' – שעל ידי האמה שתלד, אזכה אף אני ב'בן' אשר יבנה גם אותי. ודבר זה אינו מנוגד לדברי חז"ל האומרים שמפתח הלידה נתון בידי שמים, שהרי הבורא מתאווה לתפילתה של העקרה, אך יחד עם זאת, הוא מאפשר לטבע לפעול את פעולתו, וזה מעין 'אתערותא דלתתא'. ואולי דבר דומה עשה אברהם אבינו, כאשר נתן לעבדו אליעזר את התואר "בן משק ביתי" (בר' ט"ו ב') – לציין שהוא מעין ה'בן המאומץ' שלו, ומתוך כך ניתן להבין את תלונתו של אברהם לפני ה', שבהיותו ערירי, אנשי דמשק יירשו אותו בזכות 'בן המשק' שיהפוך ל'בן בית' אמיתי, אם לא ייפקד בזרע משלו.

'בן' משמש בתנ"ך גם בהוראת ענף ושתיל – בתה' פ' מתוארת ישראל כגפן, וה' 'מסיע' / מעביר אותה אל א"י: "... ויפקוד גפן זאת וכנה (=נצר הנשתל מחדש) אשר נטעה ימינך ועל בן (=ענף) אמצתה לך" (פס' ט"ז). "כי האדם עץ השדה" – וכמו: זרע, שורש, ענף, גזע, נצר, עורק, אמיר, עלה (=עוללים) וכו' המתארים הן את האדם והן את העץ, כך גם 'בן' – שהרי הוא ענף **תשובות:** 1. בוקר, צהריים, ערב 2. כעפר הארץ 3. שמירה,

- לבו, קל 4. משה, בוך, בארך 5. באה – בהוה, באה – בעבר 6. א. על שאינה נכנסת עמו לקבורה ב. על שבא בידיים ריקות 7. "ברחל בתך הקטנה" – כ"ט י"ח 8. "ויהיו בעיניו כימים אחדים" – כ"ט כ"א 9. ראובן, שמעון ולוי 10. כי נטלה יותר מחלקה 11. חלק טוב, יהיה מדורו – משכנו – אצלי 12. נכסים, כסף וזהב 13. כי רחל היתה עיקר / עקרת הבית, ותען, בנו 14. פרק ל"א ל"ח – מ"א 15. לברוך, אפרים – נכדה של רחל
- למקדמים:** 1. רש"י – הר המוריה, ספורנו – מקום ללינת אורחים 2. נשמה, החכמה 3. בית אל, הר, שדה 4. שלא יפול אדם ושלא ישאבו נוכרים 5. לבית המקדש, הרגלים 6. לציין שהצדיק מתריע על עוול גם אצל הנוכרים 7. יסמין, דוד, ידידה 8. אנכי, אני 9. עשו 10. בראש ('נקוד' משרש 'קדקד') ובצוואר; ברגליים ('עקוד' ממקום ה'עקידה', הקשירה 11. רש"י – אגוזים; הרס"ג – שקדים, עפ"י הערבית 12. העטופים – מתעטפות בצמר ואינן מתייחמות; הקשורים – מתקשרות מהר כדי להתייחם 13. רש"י – כדי להפריש את אביה מעכו"ם; ראב"ע – פחדה שאביה יאתר אותם ע"י התרפים 14. עדי, שהיד 15. אברהם 16. אכילה משותפת של בעלי הברית, באשר היא מקרבת (ה'לחם – מלחים' וה'קרבן – מקרב') ונותנת תוקף להסכם

העלון לע"נ מרים בת יהודה למשפחת בדני

mosheossi@gmail.com